8.9.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 27.8.2025

HE 61/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 17 ja 20 luvun muuttamisesta

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä rikoslain 17 ja 20 luvun muuttamisesta

Aluksi

1. Hallituksen esityksessä rikoslain 17 ja 20 luvun muuttamisesta ehdotetaan ensinnäkin rangaistavaksi raakaa väkivaltaa esittävän kuvamateriaalin hallussapitoa eli uutta kriminalisointia rikoslain 17 lukuun. Toiseksi ehdotetaan säädettäväksi lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapidolle törkeä tekomuoto rikoslain 20 lukuun. Ehdotukset perustuvat hallitusohjelman kirjaukseen ns. Child Abuse -materiaalia koskevan sääntelyn tiukentamisesta lasten suojelemiseksi. Muun väkivaltamateriaalin hallussapidon kriminalisoinnilla tavoitellaan yleisemminkin ihmisten ja eläinten suojelemista.

2. Käsittelen lausunnossani lyhyesti eräitä ehdotettuihin tunnusmerkistöihin liittyviä kysymyksiä.

Väkivaltakuvauksen hallussapito

3. Voimassa olevassa rikoslain 17 luvun 17 §:ssä on säädetty rangaistavaksi väkivaltakuvauksen levittäminen. Kyseisessä kriminalisoinnissa tekotapatunnusmerkkien ohella rangaistavuuden kannalta keskeinen kysymys liittyy väkivaltakuvauksen määrittelyyn. Tunnusmerkistö koskee ”elokuvia tai muita kuvaohjelmia taikka sellaisia sisältäviä tallenteita tai tiedostoja, joissa esitetään raakaa väkivaltaa.”

4. Ehdotettu uusi rikoslain 17 luvun 17 a § eli väkivaltakuvauksen hallussapito koskee ”kuvaa tai kuvatallennetta, jossa esitetään raakaa väkivaltaa”. Sinänsä määritelmä ”kuvaa tai kuvatallennetta” on selkeä.

5. Kun nykyisin voimassa oleva sääntely on tarkoitettu lähtökohtaisesti sovellettavaksi liikkuviin kuviin (ks. HE 6/1997 vp s. 141-), uutta hallussapitokriminalisointia on tarkoitus soveltaa yksittäisiin valokuviinkin (HE 61/2025 vp s. 32). Hallituksen esityksessä tätä soveltamisalojen eroa ei ole käsitelty.

6. Säännösten keskinäinen yhteys huomioon ottaen voitaisiin pitää perustellumpana, että niiden soveltamisalat eivät poikkeaisi toisistaan. Jos jonkin esineen hallussapito jo itsessään on kriminalisoitu, johdonmukaisuus puoltaisi sitä, että vastaavasti esineen myynti tai muu levittäminen olisi rangaistavaa. Edelleen säännöksiä sovellettaessa niiden erot voivat jäädä havaitsematta, mistä voi seurata virheellisiä ratkaisuja eri viranomaisissa puhumattakaan siitä, että rangaistavan käyttäytymisen ala voi olla myös maallikolle vaikeasti hahmotettavissa. Lisäksi tunnusmerkistöjen keskinäisistä eroista saattaa aiheutua epäjohdonmukaisuuksia esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa A on toiminut raakaa väkivaltaa sisältävän kuvamateriaalin levittäjänä ja B ainoastaan vastaanottajana. Mikäli A toimittaa B:lle esimerkiksi laissa tarkoitettuja videotallenteita ja valokuvia sisältäviä tiedostoja, voidaan kysyä, tuomitaanko A tällöin vain videotallenteiden osalta levittämisrikoksesta ja B hallussapitorikoksesta kaikkien tiedostojen perusteella, ja tulisiko syyttäjän vaatia vielä erikseen rangaistusta A:lle valokuvien hallussapidon perusteella.

7. Rangaistavan väkivaltakuvauksen sisältö on määritelty käyttämällä ilmaisua ”esitetään raakaa väkivaltaa”. Vastaava määritelmä sisältyy jo nykyiseen rikoslain 17 luvun 17 §:n säännökseen. Ilmaisu on sisällöllisesti jossain määrin avoin kuitenkin niin, että maallikkokin pystyy arvioimaan menettelyn rangaistavuutta riittävästi. Määritelmä jättää kuitenkin lainsoveltajalle tarpeellista harkintavaltaa ottaa huomioon muun ohella kulloinkin yhteiskunnassa vallitsevat käsitykset. Ehdotetun säännöksen määritelmä on nähdäkseni tältä osin kriminalisoinnilta edellytettävältä tavalla riittävän täsmällinen enkä pidä yksityiskohtaisempaa sääntelyä lain tasolla välttämättömänä.

8. Ehdotetun säännöksen toisessa momentissa on rajattu rangaistavuuden ulkopuolelle sellaisten väkivaltakuvausten hallussapito, jolle on hyväksyttävä peruste tiedonvälityksen, taiteellisen arvon, todisteena käyttämisen, yleiseltä kannalta merkittävän käyttötarkoituksen tai muun näihin rinnastettavan syyn vuoksi. Momentissa säädetty soveltamisalan rajaus konkretisoi niitä tilanteita, jotka todennäköisesti jäisivät rangaistavuuden ulkopuolelle jo ensimmäisessä momentissa säädetyn teon oikeudettomuutta koskevan kriteerin perusteella. Sananvapauden ja muiden yhteiskunnallisten intressien tärkeyden vuoksi erillistä toisen momentin säännöstä voidaan pitää perusteltuna. Sen avulla voidaan poistaa merkittävästi tulkinnallista epävarmuutta, joka lakiin muutoin jäisi. Toisaalta säännös jättää lainsoveltajalle harkintavaltaa, kun teon rangaistavuuden poistaa laissa erikseen mainittujen seikkojen ohella muut niihin rinnastettavat syyt.

9. Ehdotetun säännöksen toinen momentti poikkeaa nykyisin voimassa olevasta rikoslain 17 luvun 17 §:stä, mutta eroja voidaan pitää perusteltuina: Esimerkiksi laissa tarkoitetun väkivaltakuvauksen hallussapidolle voi olla hyväksyttävä syy sen vuoksi, että sitä käytetään myöhemmin todisteena sotarikosoikeudenkäynnissä; tällainen syy ei kuitenkaan välttämättä tee hyväksyttäväksi sen levittämistä laajemmin yleisölle.

Törkeä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito

10. Voimassa olevassa rikoslain 20 luvun 19 §:ssä on säädetty rangaistavaksi lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittäminen. Sen törkeä tekomuoto on säädetty erikseen rangaistavaksi luvun 20 §:ssä, jossa on neljä kvalifiointiperustetta. Lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito on säädetty puolestaan rangaistavaksi luvun 21 §:ssä.

11. Ehdotetun uuden lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapitoa koskevan törkeän tekomuodon (rikoslain 20 luvun 21 a §) kvalifiointiperusteet vastaavat voimassa olevan vastaavien kuvien levittämistä koskevan kriminalisoinnin kvalifiointiperusteita. Valittua ratkaisua voidaan pitää perusteltuna ottaen huomioon säännösten keskinäinen yhteys.

12. Muilta osin minulla ei ole lausuttavaa hallituksen esityksestä.

Oikeusneuvos
OTT, VT Kaarlo Hakamies